

Plan digitalizacije Knjižnica grada Zagreba za 2027. godinu

1. UVOD

Knjižnice grada Zagreba donose Plan digitalizacije Knjižnica grada Zagreba za 2027. godinu. Plan utvrđuje prioritete, način provedbe i okvir za digitalizaciju knjižnične građe tijekom 2027. godine te predstavlja temelj za planiranje, provedbu, praćenje i vrednovanje aktivnosti digitalizacije u Knjižnicama grada Zagreba.

Plan se izrađuje prema uputama Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu kao matične knjižnice za razvoj digitalnih knjižnica u Republici Hrvatskoj te u skladu sa sljedećim zakonskim propisima, standardima i smjernicama: Zakonom o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (NN 17/19, 98/19, 114/22, 36/24), Zakonom o autorskom pravu i srodnim pravima (NN 111/21), Standardom za digitalne knjižnice (NN 103/21), Smjernicama za digitalizaciju kulturne baštine Ministarstva kulture i medija (2020., 2023.), Pravilnikom o zaštiti, reviziji i otpisu knjižnične građe (NN 27/23), Pravilnikom o obveznom primjerku (NN 17/19, 98/19) te Planom digitalizacije građe u javnim knjižnicama Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (2025.).

2. DIGITALNE ZBIRKE KNJIŽNICA GRADA ZAGREBA

Knjižnice grada Zagreba sustavno provode digitalizaciju knjižnične građe od 2007. godine. Početak digitalizacije vezan je uz nacionalni projekt *Hrvatska kulturna baština* Ministarstva kulture Republike Hrvatske, u kojem su Knjižnice grada Zagreba sudjelovale pilot-projektom *Osvijetlimo dio svoga nasljeđa: Zagreb na pragu modernoga doba*. Nakon završetka pilot-projekta digitalizacija se kontinuirano nastavlja programom *Digitalizirana zagrebačka baština*, u okviru kojega se digitalizira stara, rijetka i vrijedna građa zaštićenih zbirki Gradske knjižnice u Zagrebu: Zavičajne zbirke Zagrabiensia, Zbirke rijetkih knjiga i rukopisa (RARA), te zaštićenih fondova Čitaonice novina i časopisa, Hrvatskog centra za dječju knjigu i Središnjega glazbenog odjela.

Program se postupno proširivao uključivanjem drugih knjižnica iz mreže Knjižnica grada Zagreba. Godine 2016. u program se uključila Knjižnica Božidara Adžije digitalizacijom građe o radničkom pokretu u Hrvatskoj od kraja 19. stoljeća do početka Drugoga svjetskog rata, a od 2017. godine i digitalizacijom zvučne arhive tribine *Književni petak*. Iste godine programu se pridružila i Gradska knjižnica Ante Kovačića iz Zaprešića digitalizacijom starih razglednica iz svoje Zavičajne zbirke.

Digitalizirana građa dostupna je na portalu *Digitalne zbirke Knjižnica grada Zagreba*, gdje je organizirana u zbirke prema vrsti izvornika (*Grafička građa*, *Kartografska građa*, *Knjige*, *Notni zapisi*, *Rukopisi*, *Serijske publikacije*, *Sitni tisak*, *Usmeni izvori* i *Zvučni zapisi*) te u tematske cjeline, poput *Izdanja zagrebačkih tiskara 17. i 18. stoljeća*, *Ilirci*, *Za radnička prava*, *Knjige za djecu i mladež*, *Zagrebačke razglednice* i drugih.

Na portalu se digitalizirana građa može pretraživati prema naslovu, autoru i sadržaju. Portalu je moguće pristupiti i putem e-kataloga Knjižnica grada Zagreba.

Portal se redovito dopunjuje novom digitaliziranom građom, a sadržaji se razvijaju u skladu s potrebama korisnika i razvojem digitalnih usluga Knjižnica grada Zagreba.

3. CILJ DIGITALIZACIJE

Digitalizacija u Knjižnicama grada Zagreba provodi se radi ostvarivanja ciljeva zbirke digitalizirane građe propisanih Standardom za digitalne knjižnice (čl. 27., st. 2):

- povećanja dostupnosti i korištenja knjižničkog fonda te omogućavanja pristupa građi na daljinu i njezine kvalitetnije uporabe
- zadovoljavanja potreba obrazovanja i istraživanja te demokratizacije pristupa građi, kao i osiguravanja građe za interdisciplinarne i multidisciplinarne znanstvene i obrazovne projekte
- posredne zaštite knjižnične građe omogućavanjem pristupa digitalnim preslikama i smanjenjem korištenja izvornika, čime se pridonosi njihovoj boljoj očuvanosti

- pripreme izložbi i drugih oblika predstavljanja građe.

Osim toga, nastoje se ostvariti ciljevi digitalnih zbirki narodnih knjižnica propisani Standardom za digitalne knjižnice (čl. 29., st. 1.): „Digitalne zbirke narodnih knjižnica imaju ulogu osiguravanja dostupnosti, predstavljanja i zaštite lokalne i nacionalne kulturne i znanstvene baštine u digitalnom obliku te čine značajan izvor informacija za istraživanje zavičajnosti i lokalne povijesti, za obrazovni proces i poticanje čitanja.“

4. ODABIR GRAĐE ZA DIGITALIZACIJU

U programu *Digitalizirana zagrebačka baština* prioritet ima stara, vrijedna i raritetna građa koja obrađuje teme važne za grad Zagreb te djela zagrebačkih autora, nakladnika i tiskara. Digitalizira se građa koja dokumentira razvoj Zagreba, djelovanje važnih pojedinaca i ustanova te kulturnu, povijesnu, društvenu, umjetničku i sportsku baštinu grada.

Pri odabiru građe prednost se daje građi čije stanje zahtijeva zaštitu, osobito građi sklonoj propadanju zbog loše kvalitete tiska ili podloge na kojoj je tiskana. Odabir se temelji na stručnoj procjeni knjižničara, interesima korisnika i prioritetima zaštite rijetke i često korištene građe, posebno unikatnih primjeraka rijetkih knjiga, rukopisa, fotografija, karata, novina, notnih zapisa i zvučnih snimki.

Sukladno Smjernicama za digitalizaciju kulturne baštine i korisničkim potrebama, u okviru programa *Digitalizirana zagrebačka baština* prioriteti digitalizacije u 2027. godini su:

- knjige i časopisi zaštićenih zbirki Gradske knjižnice u Zagrebu
- knjige i časopisi fonda Knjižnice Božidara Adžije u okviru projekta *Za radnička prava*
- šelak-ploče fonda Središnjeg glazbenog odjela Gradske knjižnice u Zagrebu kao odgovor na potrebe korisnika i ponovnu popularizaciju gramofonskih ploča

te u okviru programa *Digitalizirana zbirka Zaprešića*:

- stare razglednice tematski vezane uz Zaprešić i zaprešićki kraj.

5. PROVEDBA DIGITALIZACIJE

Knjižnice grada Zagreba provode digitalizaciju u skladu s prethodno navedenim zakonskim propisima, standardima, smjernicama i preporukama Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U 2027. godini koristit će se vlastiti skener za digitalizaciju knjižnične građe i besplatna softverska rješenja za obradu skenirane građe, dok će se usluge digitalizacije vanjskih izvršitelja koristiti u skladu s financijskim mogućnostima.

Skeniranje građe provodit će se u Knjižnici Božidara Adžije, dok će djelatnici u različitim knjižnicama mreže istodobno provoditi ostale postupke vezane uz digitalizaciju.

Uređivanje metapodataka i objava digitalizirane građe provode se u sustavu Indigo.

Digitalizaciju provodi 26 djelatnika raspoređenih prema sljedećim područjima rada: planiranje, koordinacija, nadzor i vrednovanje provedbe digitalizacije; uređivanje portala digitalnih zbirki; autorsko i srodna prava; skeniranje i obrada građe; kontrola kvalitete obrade i pohrana digitalizirane građe u sustav Indigo; uređivanje metapodataka. Pojedini djelatnici, ovisno o potrebama programa, mogu sudjelovati u više faza procesa digitalizacije.

Sredstva za digitalizaciju osiguravaju se prijavama na natječaje Grada Zagreba, Ministarstva kulture i medija te iz vlastitih sredstava.

6. POHRANA I OBJAVA

Pohrana arhivskih datoteka, nastalih procesom skeniranja, provodi se u svrhu njihove dugoročne zaštite te osiguravanja mogućnosti ponovne uporabe u skladu s važećim standardima digitalne pohrane. Arhivske datoteke trajno se pohranjuju u TIFF formatu i visokoj rezoluciji na više zaštićenih lokacija, uključujući mrežnu pohranu Knjižnica grada Zagreba i tvrde diskove.

Nakon obrade arhivske se datoteke konvertiraju u JPEG format te se pohranjuju u digitalni repozitorij i objavljuju na portalu *Digitalne zbirke Knjižnica grada Zagreba* u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i srodnim pravima.

Dio digitalizirane građe agregira se na nacionalne i međunarodne digitalne platforme, kao što su *eKultura*, *Znameniti.hr* i *Europeana*.

7. OBVEZE KNJIŽNICE

Plan digitalizacije Knjižnica grada Zagreba dostavlja se Centru za razvoj Hrvatske digitalne knjižnice pri Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu te se javno objavljuje na mrežnim stranicama Knjižnica grada Zagreba. Uz Plan digitalizacije dostavljaju se popis građe planirane za digitalizaciju u sljedećoj godini.

Knjižnice grada Zagreba dostavljat će Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu obvezni primjerak digitalnih preslika knjižnične građe u skladu s važećim propisima i uputama Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

Provedba Plana digitalizacije prati se tijekom godine, a ostvareni rezultati vrednuju se i prikazuju u godišnjem izvješću o radu Knjižnica grada Zagreba i u izvješću koje se dostavlja Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.

Zagreb, lipanj 2026.